

T.C.
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU
(OMBUDSMANLIK)

SAYI : 2024/3848-S.24.6068
BAŞVURU NO : 2024/3010
KARAR TARİHİ : 04/04/2024

TAVSİYE KARARI

BAŞVURAN : [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
BAŞVURUYA KONU İDARE : ÖLÇME, SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ BAŞKANLIĞI
BAŞVURUNUN KONUSU : Engelli bireyin, YKS 2024 (TYT ve AYT) sınavlarında, tarafına ek süre verilmesi talebi hakkındadır.
BAŞVURU TARİHİ : 26/02/2024

I. BAŞVURANIN İDDİA VE TALEPLERİ

1. Kurumumuza 26/02/2024 tarihinde [REDACTED] ([REDACTED]) tarafından yapılan başvuruda, başvuran özetle; Serebral Palsi teşhisi ile %76 oranında engeli bulunduğunu, raporunun ilgili bölümünde "...parmak hareketlerinde ince beceri yokluğu..." ifadelerinin yer aldığını, kalem tutma, çizme, işlem yapma ve yazma gibi ince motor becerisi gerektiren durumlarda akranlarına göre daha yavaş hareket ettiğini, bu durumun, ülkemizde yapılan çeşitli sınavlarda (ÖSYM veya fakülteler tarafından düzenlenen) tanınan sürenin aleyhine olacak şekilde yetersizliğine yol açtığını, ülkemizde yapılan (ÖSYM veya fakülteler tarafından düzenlenen) sınavlarda ek süre ve işaretleyici ihtiyacı bulunduğunu, 8 Mart 2022 tarih ve 31772 sayılı Resmi Gazete'de YÖK tarafından yayımlanan Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik'in 6ncı maddesinin "Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alanlara ek süre verilir." şeklinde düzenlendiğini, ancak, 1 Şubat 2024 tarih ve 32447 sayılı Resmi Gazete'de YÖK tarafından yayımlanan Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in Geçici 2nci maddesinin "Bu maddenin yayımı tarihinden 2024-2025 eğitim-öğretim yılı başına kadar, yükseköğretime geçişte Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan merkezi sınavlarda bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz." şeklinde düzenlendiğini, bu Yönetmelik değişikliğine istinaden ÖSYM tarafından hazırlanan YKS 2024 Kılavuzunu incelediğinde işaretleyici alabileceğinin fakat ek süreden faydalanamayacağını anlaşıldığını, bu durumu ÖSYM ile yaptığı şifahi görüşmelerle de teyit ettiğini, sağlık raporu dikkate alınarak YKS 2024 (TYT ve AYT) sınavlarında ek süre kullanabilmesi için ilgili Kurumlar nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında güvence altına alınan hak arama çabasına destek verilmesini Kurumumuzdan talep etmektedir.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

1.1. Şikayet başvurusu hakkında yapılan inceleme neticesinde; başvuranın 16/02/2024 tarihinde aynı talep ile ÖSYM'ye başvuruda bulunduğu, ÖSYM'nin 23/02/2024 tarih ve [REDACTED]-[REDACTED]-[REDACTED] sayılı yazı ile başvurana "...2024 YKS başvuru sürecinde Bakanlığımıza göndermiş olduğunuz Sağlık Kurulu Raporunuz ve dilekçenize istinaden, bedensel engel grubunda, işaretleyici yardımı olarak ve tek kişilik engelli salonunda sınava katılmanız sağlanacak olmakla birlikte bu bilgi 2024 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Başvuru Kayıt Bilgilerinize de yansıtılmıştır..." cevabının verildiği, tespit edilmiştir.

II. İDARENİN BAŞVURUYA İLİŞKİN AÇIKLAMALARI

2. Kurumumuzun 29/02/2024 tarih ve [REDACTED] sayılı bilgi belge isteme yazısına cevaben alınan Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığının 11/03/2024 tarih ve [REDACTED]-[REDACTED]-[REDACTED] sayılı yazısında;

2.1. Başkanlıklarının, 6114 sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere kamu tüzel kişiliğine, idari ve mali özerkliğe sahip özel bütçeli bir kamu kurumu olup 15 Temmuz tarihli ve 30479 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 347. maddesi uyarınca Yükseköğretim Kurulu kararlarına ve ilgili mevzuat hükümlerine istinaden başta yükseköğretim kurumlarında lisans, lisansüstü öğrenim görece adayların puan sıralamasına göre tespiti, yerleştirilmesi; yükseköğretim kurumlarında atama, yükselmelerde esas alınan sınavlar olmak üzere ulusal ve uluslararası her türlü bilim, yetenek, yabancı dil sınavları ile gerektiğinde yerleştirme işlemlerini ve ilgili mevzuat hükümleri kapsamında ilgili kurumun talebine bağlı olarak kamu kurum ve kuruluşlarının kadro ve pozisyonlarında görev almaya veya görevde yükselmeye yönelik sınavları ve gerektiğinde yerleştirme işlemlerini yapma görev ve yetkisine sahip olduğu,

2.2. 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 347. maddesinin ikinci fıkrasının (i) bendinde "Görev, yetki ve sorumluluk alanına giren konularda idari düzenlemeler yapmak ve kılavuzlar hazırlamak" hususunda Başkanlıklarının yetkili olduğunun ifade edildiği,

2.3. 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında Kanununun 7. maddesinin yedinci fıkrasında yükseköğretim ile ilgili sınavların Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yapılacağı, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun "Yükseköğretime giriş ve yerleştirme" başlıklı 45. maddesinde Yükseköğretim kurumlarına giriş ve yerleştirme işlemlerinin imkân ve fırsat eşitliğini sağlayacak tedbirleri almak kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslara göre yapılacağı, Yükseköğretim kurumlarına esasları Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen merkezî sınavlarla girileceğinin belirtildiği,

2.4. 6114 sayılı Kanunun "Tanımlar" kenar başlıklı 2. maddesi ile 4 sayılı Kararname'nin "Tanımlar" kenar başlıklı 346. maddesinde "kılavuz"un; ölçme, seçme ve yerleştirme işlemlerine ilişkin uyulması gereken kurallar, duyurular veya yol gösterici açıklamalardan oluşan, adaylar ile diğer ilgilileri bağlayıcı olan basılı veya elektronik ortamdaki bilgi paketi olarak tanımlandığı,

2.5. 6114 sayılı Kanunun "Temel ilkeler" kenar başlıklı 7. maddesinin beşinci fıkrasında sınavlarla ilgili her türlü açıklama, başvuru ve sınav sonuçlarının adaylara duyurulmasının Başkanlıklarının internet sayfasında yapılacağı, internet sayfasındaki duyuruların adaylara tebliğ hükmünde olduğunun belirtildiği,

2.6. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 45. maddesi kapsamında yükseköğretim kurumlarına öğrenci seçme ve yerleştirme esaslarını belirleyen, yayımlanması ve uygulanması Yükseköğretim Genel Kurulunun 01/02/2024 tarihli toplantısında kabul edilen ve aynı tarihte Başkanlıklarının resmî internet sitesinde yayımlanan 2024-Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Kılavuzunun; giriş sayfasında "Sınava başvuran adaylar, kılavuzlarda ve ilgili mevzuatta yer alan düzenlemeleri kabul etmiş sayılırlar.", "7.11. ENGELLİ/SAĞLIK SORUNU OLAN ADAYLAR VE SAĞLIK DURUMU/ENGEL BİLGİ

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

FORMUNUN DOLDURULMASI” başlıklı maddesinde “2025 YKS’den itibaren engelli adaylara yönelik sınav uygulamalarında 8 Mart 2022 tarihli ve 31772 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik” hükümleri uygulanacaktır. YKS’ye bu yıl engelli aday olarak başvurup sınava girenlerin, önümüzdeki yıl yapılacak olan 2025-YKS’ye başvurmak istemeleri halinde anılan Yönetmelik’i incelemelerinde yarar görülmektedir. (Örneğin 18 yaşını doldurmamış ve ÇÖZGER ile 2024 YKS’ye başvuran engelli adaylar, 2025 YKS’ye de girmek istemeleri ve bu sürede 18 yaşını doldurmaları halinde ÇÖZGER ile başvuru yapamayacak ve erişkinler için sağlık kurulu raporu sunmaları gerekecektir.) ... **BEDENSEL ENGELİ OLAN ADAYLAR Sınavda işaretleyici yardımına ihtiyacı olan bedensel engelli adaylara işaretleyici yardımı verilir. Bedensel engelli adaylardan, sağlık kurulu raporlarında, vücutlarında motor sistem mekanizması yeterli düzeyde gelişmediği için vücut hareketlerine hâkim olamadığı belirtilen CP (Serebral palsy vb.) hastalarından sınavda okuyucu ve işaretleyici yardımı talep eden adaylara, okuyucu ve işaretleyici yardımı verilir. Cevap kâğıdında işaretleme (kodlama) yapamayan adaylardan Merkezimizden “işaretleyici” talebinde bulunanlara işaretleyici görevli yardımı verilir. Sınavda işaretleyici görevli yardımı alan adayların, cevap kâğıdında kendisinin işaretleme (kodlama) yapmasına izin verilmez. İşaretleyici yardımı talep ettiği halde sınavda cevap kâğıdında işaretleme (kodlama) yapan adayların sınavı geçersiz sayılır. Sınavda işaretleyici yardımı alan adaylara, işaretleyici görevli tarafından soruların okunmasına izin verilmez. Sadece işaretleyici yardımı aldığı halde işaretleyici görevliden okuma yardımı da aldığı tespit edilen engelli adayların sınavı geçersiz sayılır”** düzenlemesi ile tebliğ hükmünde olmak üzere adaylara bilgilendirme yapıldığı,

2.7. Başkanlıklarınca yapılan sınavlarda, sınavın başvuru kılavuzunda belirtilen usulde Başkanlıklarına başvurmaları kaydıyla engelli/sağlık sorunu olan adayların girebileceği uygun fiziki ortam sağlandığı ve farklı engel gruplarına yönelik sınav düzenlemeleri uygulandığı, engelli/sağlık sorunu olan adaylar için fırsat eşitliğini sağlayıcı işlemler tesis edildiği,

2.8. Engelli/sağlık sorunu olan adayların engel türleri ve dereceleri dikkate alınarak tekli veya çoklu salonlarda sınava alındığı, okuyucu ve işaretleyici desteği verildiği, şekil, grafik, tablo, resim gibi görsel verilerin yer aldığı sorular ile karmaşık ifade içeren sorular sorulmadığı, ek süre uygulaması yapıldığı, büyük puntolu (14 punto) soru kitapçığı verildiği ve sağlık sorunları nedeniyle sınav sırasında kullanmaları gereken eşyalarla birlikte sınava girebildikleri,

2.9. ██████████ ██████████ ██████████’nın 2024-YKS başvuru sürecinde Başkanlıklarına göndermiş olduğu Sağlık Kurulu Raporu ve dilekçesine istinaden; **bedensel engel grubunda, işaretleyici yardımı verilerek ve tek kişilik engelli salonunda sınava katılması** sağlanacak olup adayın sınav uygulamasına ilişkin bilgiler 2024-YKS Başvuru Kayıt Bilgilerine yansıtıldığı,

2.10. Adayın engel durumu 2024-YKS Kılavuzu uyarınca ek süre verilecek engel grupları içerisinde yer almadığından adaya ek süre verilmediği,

2.11. Adayın başvurusunda bahsettiği, yükseköğretime geçişte Başkanlıkları tarafından yapılan merkezi sınavlarda engelli bireylere yönelik sınav uygulamalarını düzenleyen, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanarak 8 Mart 2022 tarihli ve 31772 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik’in 6. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alanlara ek süre verilir.” hükmünün, mezkûr Yönetmeliğe 01/02/2024 tarihli ve 32447 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan değişiklikle eklenen geçici 2. maddede yer alan “2024-2025 eğitim-öğretim yılı başına kadar, yükseköğretime geçişte Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan merkezi sınavlarda bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.” hükmü uyarınca 2024-YKS’de uygulanmadığı,

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

2.12. 2024-YKS’de adayın engel durumuna ilişkin yapılan sınav uygulamasında, geçmiş yıllarda yapılan YKS’lere göre herhangi bir değişiklik olmadığı, Yükseköğretim Kurulu kararları doğrultusunda hazırlanan, yayımlanması ve uygulanması Yükseköğretim Genel Kurulunca kabul edilen 2024-YKS Kılavuzu uyarınca engel durumu ek süre verilecek engel grupları içerisinde yer almayan başvuranın 2024-YKS’de ek süre verilmesi talebinde hukuka uyarlık bulunmadığından başvurunun reddi gerektiğinin değerlendirildiği,

Açıklamalarına yer verilmiştir.

3. Kurumumuzun 29/02/2024 tarih ve [REDACTED] sayılı bilgi belge isteme yazısına cevaben alınan Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının 14/03/2024 tarih ve [REDACTED]-[REDACTED]-[REDACTED] sayılı yazısında;

3.1. Yükseköğrenime geçişte Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM) tarafından yapılan merkezî sınavlar ve yükseköğretim kurumları tarafından yapılan özel yetenek sınavları ile yükseköğretim programlarındaki ders geçmeye yönelik sınavlarda engelli bireylere yönelik sınav uygulamalarından ve engelli kontenjanından yararlanacak aday ve öğrencilerin sağlık şartlarını belirlemek amacıyla Başkanlıklarınca hazırlanan “Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik”in 08.03.2022 tarihli ve 31772 sayılı Resmi Gazete’de yayımlandığı,

3.2. Yükseköğretime geçişte ÖSYM tarafından yapılan merkezi sınavlarda söz konusu Yönetmelik hükümleri uygulanmaya başlayana kadar engelli adaylara yönelik sınav uygulamalarının ÖSYM tarafından düzenlendiği ve <https://www.osym.gov.tr/> internet sayfasında yer alan ilgili yılın sınav kılavuzunda yayımlandığı,

3.3. Bugüne kadar “sadece işaretleyici” yardımı alan bedensel engelli adaylara ÖSYM tarafından ek süre tanınmadığı,

3.4. Anılan Yönetmelik’in 6.maddesinin 1.fıkrasıyla sadece işaretleyici yardımı alan engelli adaylara da ek süre hakkı tanındığı, Geçici 2. maddesiyle ise 2024-2025 eğitim-öğretim yılı başına kadar yükseköğretime geçişte ÖSYM tarafından yapılan merkezi sınavlarda Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasının ertelendiği, bu kapsamda, sadece işaretleyici yardımı alan bedensel engelli adaylar için ek süre tanınmasına cevaz veren bir mevzuat bulunmadığı,

3.5. Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin “Ayrımcılık Yapılmaması ve Eşitlik” başlıklı 5.maddesi ile 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un “Ayrımcılık” başlıklı 4. maddesinin a fıkrası kapsamında yapılan değerlendirmede yukarıda açıklanan gerekçelerle yalnızca işaretleyici yardımı alan bedensel engelli adaylara ek süre verilmemesinin ilgili hükümlere aykırılık teşkil etmeyeceğinin değerlendirildiği,

Açıklamalarına yer verilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

4. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının;

4.1. “Devletin temel amaç ve görevleri” başlıklı 5 inci maddesi “Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

4.2. “Kanun önünde eşitlik” başlıklı 10 uncu maddesi “... Çocuklar, yaşlılar, özürülüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz... Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

4.3. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi başlıklı 42nci maddesinde; “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. ...Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. ...”

4.4. “Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı” başlıklı 74 üncü maddesi “Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.”

4.5. “Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma” başlıklı 90 ıncı maddesinde “Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.(...) Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır. (...) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.”

5. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi’nin:

5.1. 2 inci maddesinde; “1. Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka herhangi bir düşünce, ulusal ya da toplumsal köken, servet, doğuş veya başka herhangi bakımdan ayırım gözetilmeksizin bu Bildiride ilan olunan tüm haklardan ve özgürlüklerden yararlanabilir. ...”

5.2. 7 nci maddesinde; “Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasa tarafından eşit korunma hakkına sahiptir. Herkesin bu Bildiriye aykırı her türlü ayırım gözetici işlemlere ve ayırım kışkırtıcılığına karşı eşit korunma hakkı vardır.”

5.3. 26 ncı maddesinde; “1. Herkes eğitim görme hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki öğretimden herkes yararlanabilmelidir. Yükseköğretim yeteneğe bağlı olarak herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır. 2. Eğitim, insan kişiliğinin tam gelişmesi ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygının güçlendirilmesi amacıyla yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırk ve din toplulukları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirmeli ve Birleşmiş Milletler’in barışın sürdürülmesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir. ...”

6. BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nin;

6.1. “Genel İlkeler” başlıklı 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde “Engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması Sözleşme’nin dayandığı ilkeler arasında sayılmıştır.

6.2. “Genel Yükümlülükler” başlıklı 4 üncü maddesinin birinci fıkrasında “Taraflar Devletler engelliliğe dayalı herhangi bir ayrımcılığa izin vermeksizin tüm engellilerin insan hak ve temel özgürlüklerinin eksiksiz olarak yaşama geçirilmesini sağlamak ve engellilerin hak ve özgürlüklerini güçlendirmekle yükümlüdür. Bu amaç doğrultusunda Taraflar Devletler; (a) Bu Sözleşme’de tanınan hakların uygulanması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer tedbirleri almayı (...) (b) Yürürlükte mevcut, engelliler aleyhinde ayrımcılık teşkil eden yasalar, düzenlemeler, gelenekler ve uygulamaları değiştirmek veya ortadan kaldırmak için gerekli olan, yasama faaliyetleri dahil uygun tüm tedbirleri almayı; (...) taahhüt eder.”

6.3. “Ayrımcılık Yapılmaması ve Eşitlik” başlıklı 5 inci maddesinin; 4 üncü fıkrası “Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler işbu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilmez.”

6.4. “Bağımsız Yaşayabilme ve Topluma Dâhil Olma” başlıklı 19 uncu maddesinde; “İşbu Sözleşmeye Taraflar Devletler tüm engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin bu haktan eksiksiz yararlanabilmeleri ve topluma tam katılımlarını

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu çerçevede aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir:

(a) Engelliler diğer bireylerle eşit koşullar altında ikametgâhlarını ve nerede ve kiminle yaşayacaklarını seçme hakkına sahiptirler ve özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar;

(b) Engellilerin kişisel destek dâhil olmak üzere toplum içinde yaşamak ve topluma dâhil olmak için ihtiyaç duydukları konut içi, kurum içi ve diğer toplumsal destek hizmetlerine erişimleri sağlanmalı ve engellilerin toplumdan tecridi ve ayrı tutulması önlenmelidir;

(c) Kamusal hizmet ve tesisler engellilere diğer bireylerle eşit şekilde açık olmalı ve onların ihtiyaçlarına yanıt verebilmelidir”,

7. 2000 yılında ilan edilen ve Lizbon Antlaşmasının 2009 yılında yürürlüğe girmesiyle diğer Avrupa Birliği anlaşmalarıyla aynı yasal değeri kazanan **Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesinin**,

7.1. Ayrımcılık yasağı başlıklı **21nci maddesinde**; “1. Cinsiyet, ırk, renk, etnik veya sosyal köken, kalıtsal özellikler, dil, din veya inanç, siyasi veya başka herhangi bir görüş, bir ulusal azınlığın üyesi olma, hususiyet, doğum, **maluliyet**, yaş veya cinsel eğilim gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılması yasaktır. ...”

8. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunun;

8.1. “Amaç” başlıklı 1 inci maddesinde; “Bu Kanunun amacı; engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır.”,

8.2. “Tanımlar” başlıklı 3 üncü maddesinde; “a) Doğrudan ayrımcılık: Engelliliğe dayalı ayrımcılık temeline dayanan ve engellinin hak ve özgürlüklerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını engelleyen, kısıtlayan veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi,

b) Dolaylı ayrımcılık: Görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda engelliliğe dayalı ayrımcılık temeliyle bağlantılı olarak, engellinin hak ve özgürlüklerden yararlanması bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulmasını,

c) Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi,

d) Engelliliğe dayalı ayrımcılık: Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı,

e) Engellilik durumu: Bireyin engelliliğini ve engellilikten kaynaklanan özel gereksinimlerini, uluslararası yöntemleri temel alarak belirleyen derecelendirmeler, sınıflandırmalar ve tanılamaları, ...

j) Makul düzenleme: Engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri, ...”

8.3. “Genel Esaslar” başlıklı 4 üncü maddesinin c fıkrasında; “Engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanması esastır.”

8.4. Eğitim ve öğretim başlıklı 15inci maddesinde; “(Değişik:6/2/2014-6518/73 md.) **Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak,**

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır. Genel eğitim sistemi içinde engellilerin her seviyede eğitim almasını sağlayacak bütünleştirici planlamalara yer verilir. Örgün eğitim programlarına farklı nedenlerle geç başlamış engellilerin bu eğitime dâhil edilmesi için gerekli tedbirler alınır. Üniversite öğrencilerinden engelli olanların öğrenime etkin katılımlarını sağlamak amacıyla Yükseköğretim Kurulu koordinasyonunda, yükseköğretim kurumları bünyesinde, engellilere uygun araç-gereç ve ders materyallerinin, uygun eğitim, araştırma ve barınma ortamlarının temini ile eğitim süreçlerinde yaşadıkları sorunların çözümü gibi konularda çalışma yapmak üzere Engelliler Danışma ve Koordinasyon Merkezleri kurulur. Engelliler Danışma ve Koordinasyon Merkezinin çalışma usul ve esasları Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulunca müştereken çıkarılan yönetmelikle belirlenir. İşitme engellilerin eğitim ve iletişimlerinin sağlanması amacıyla Türk işaret dili sistemi oluşturulur. Bu sistemin oluşturulmasına, geliştirilmesine ve uygulanmasına yönelik çalışmaların esas ve usulleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının koordinatörlüğünde, Millî Eğitim Bakanlığı ve Türk Dil Kurumu Başkanlığınca müştereken çıkarılan yönetmelikle belirlenir. Engellilerin her türlü eğitim, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kabartma yazılı, sesli, elektronik kitap; alt yazılı, işaret dili tercümelili ve sesli betimlemeli film ve benzeri materyal temin edilmesine ilişkin gerekli işlemler Millî Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığınca yürütülür.”

9. 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun Kurumun görevi başlıklı 5 inci maddesinin birinci fıkrası; “Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir.”,

10. 17/2/2011 tarih ve 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında Kanunun,

10.1. Amaç başlıklı 1inci maddesinde; “(1) Bu Kanunun amacı, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılacak her türlü sınav ve yerleştirmeler ve bu sınavlarda görev alanların yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.”

10.2. Tanımlar başlıklı 2nci maddesinde; (1) Bu Kanunun uygulanmasında; ...e) Kılavuz: Ölçme, seçme ve yerleştirme işlemlerine ilişkin uyulması gereken kurallar, duyurular veya yol gösterici açıklamalardan oluşan ve adaylar ile diğer ilgilileri bağlayıcı olan basılı veya elektronik ortamdaki bilgi paketini, ...ifade eder.”

10.3. Temel ilkeler başlıklı 7nci maddesinde; “(1) Sınav, ölçme, değerlendirme ve yerleştirme işlemleri, güvenilirlik, gizlilik, tarafsızlık, bilimsellik ilkeleri çerçevesinde ve **adaylara fırsat eşitliği sağlayacak biçimde yapılır.** ... (5) Sınavlarla ilgili her türlü açıklama, başvuru ve sınav sonuçlarının adaylara duyurulması, Başkanlığın internet sayfasında yapılır. İnternet sayfasındaki duyurular adaylara tebliğ hükmündedir. ...”

11. 4/11/1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun Yükseköğretime giriş ve yerleştirme başlıklı 45inci maddesinde; “(Değişik: 30/3/2012 - 6287/14 md.) Yükseköğretime giriş ve yerleştirme aşağıdaki şekilde yapılır: a. Yükseköğretim kurumlarına giriş ve yerleştirme işlemleri imkân ve fırsat eşitliğini sağlayacak tedbirleri almak kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslara göre yapılır. b. Yükseköğretim kurumlarına esasları Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen merkezî sınavlarla girilir. Yerleştirme puanlarının hesaplanmasında adayların ortaöğretim başarıları dikkate alınır. Ortaöğretim bitirme başarı notları en küçüğü ikiyüzelli, en büyüğü beşyüz olmak üzere ortaöğretim başarı puanına dönüştürülür. Ortaöğretim başarı puanının yüzde onikisi yerleştirme puanı hesaplanırken merkezî sınavdan alınan puana eklenir. ...”

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

12. 8 Mart 2022 tarih ve 31772 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik’in;

12.1. Amaç ve kapsam başlıklı 1inci maddesinde; “*Bu Yönetmelik; yükseköğretime geçişte Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan merkezi sınavlar ve yükseköğretim kurumları tarafından yapılan özel yetenek sınavları ile yükseköğretim programlarındaki ders geçmeye yönelik sınavlarda engelli bireylere yönelik sınav uygulamalarından ve engelli kontenjanlarından yararlanacak olan aday ve öğrencilerin sağlık şartlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.*”

12.2. Ek süre yardımı başlıklı 6’ncı maddesinde; “*(1) Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alanlara ek süre verilir. ...*”

13. 01/02/2024 tarih ve 32447 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında Ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’in,

13.1. 2’nci maddesinde; Aynı Yönetmeliğe aşağıdaki geçici madde eklenmiştir. “*Geçiş hükmü GEÇİCİ MADDE 2- (1) Bu maddenin yayımı tarihinden 2024-2025 eğitim-öğretim yılı başına kadar, yükseköğretime geçişte Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan merkezi sınavlarda bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.*”

13.2. 3’üncü maddesinde; “*Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.*”

14. 2024 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Kılavuzunun Engelli/Sağlık Sorunu Olan Adaylar Ve Sağlık Durumu/Engel Bilgi Formunun Doldurulması başlıklı 7.11. maddesinde; “*...2025 YKS’den itibaren engelli adaylara yönelik sınav uygulamalarında 8 Mart 2022 tarihli ve 31772 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik” hükümleri uygulanacaktır. YKS’ye bu yıl engelli aday olarak başvurup sınava girenlerin, önümüzdeki yıl yapılacak olan 2025-YKS’ye başvurmak istemeleri halinde anılan Yönetmelik’i incelemelerinde yarar görülmektedir. (Örneğin 18 yaşını doldurmamış ve ÇÖZGER ile 2024 YKS’ye başvuran engelli adaylar, 2025 YKS’ye de girmek istemeleri ve bu sürede 18 yaşını doldurmaları halinde ÇÖZGER ile başvuru yapamayacak ve erişkinler için sağlık kurulu raporu sunmaları gerekecektir.), ...ENGELLİ/SAĞLIK SORUNU OLAN ADAYLARA SINAV UYGULAMALARI GÖRME ENGELİ OLAN ADAYLAR Görme engelli adaylardan okuyucu yardımı talep eden adaylara; şekil, grafik, tablo, resim gibi görsel verilerin yer aldığı sorular ile karmaşık ifade içeren sorular sorulmaz. Bu adayların, okuyucu ve işaretleyici yardımcı görevlileri verilerek, tekli salonlarda sınava alınmaları sağlanır. Sınav soru ve süre miktarlarına göre belirlenen ölçüde ek süre verilir. ...İŞİTME ENGELİ OLAN ADAYLAR... ...İşitme engelli adaylardan Engelli Sağlık Kurulu Raporu/ÇÖZGER ile istenen diğer belgeleri, Merkezimize ulaştıranlara ek süre verilir. ...BEDENSEL ENGELİ OLAN ADAYLAR Sınavda işaretleyici yardımına ihtiyacı olan bedensel engelli adaylara işaretleyici yardımı verilir. Bedensel engelli adaylardan, sağlık kurulu raporlarında, vücutlarında motor sistem mekanizması yeterli düzeyde gelişmediği için vücut hareketlerine hâkim olamadığı belirtilen CP (Serebral palsi vb.) hastalarından sınavda okuyucu ve işaretleyici yardımı talep eden adaylara, okuyucu ve işaretleyici yardımı verilir. Cevap kâğıdında işaretleme (kodlama) yapamayan adaylardan Merkezimizden “işaretleyici” talebinde bulunanlara işaretleyici görevli yardımı verilir. Sınavda işaretleyici görevli yardımı alan adayların, cevap kâğıdında kendisinin işaretleme (kodlama) yapmasına izin verilmez. İşaretleyici yardımı talep ettiği halde sınavda cevap kâğıdında işaretleme (kodlama) yapan adayların sınavı geçersiz sayılır. Sınavda işaretleyici yardımı alan adaylara, işaretleyici görevli tarafından soruların okunmasına izin verilmez. Sadece işaretleyici yardımı aldığı halde işaretleyici görevliden okuma yardımı da aldığı tespit edilen engelli adayların sınavı geçersiz sayılır. ...ÇÖZGER/Engelli Sağlık Kurulu Raporu/Sağlık Kurulu Raporunda zihinsel MR (mental retardasyon) ile sınıflanamayan*

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

grupta yer alan yaygın gelişimsel bozukluk (otizm spektrum bozuklukları (OSB), asperger sendromu, RETT sendromu, dezintegratif bozukluk vb.), özgül/özel öğrenme güçlüğü (disleksi, dikkat eksikliği, hiperaktivite vb.) olduğu belirtilen adaylara talepleri doğrultusunda okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı verilir. Okuyucu yardımı alan adayların istedikleri takdirde sınav esnasında soruları kendilerinin de okumalarına izin verilir. Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı talep etmeyenler istedikleri takdirde tekli salonlarda sınava alınır. Bu durumdaki adaylardan ÇÖZGER/Engelli Sağlık Kurulu Raporu olan adaylara ise ayrıca ek süre verilir. ...”

Düzenlemelerine yer verilmiştir.

IV. KAMU DENETÇİSİ CELİLE ÖZLEM TUNÇAK'IN KAMU BAŞDENETÇİSİ'NE ÖNERİSİ

15. Başvuranın iddiaları, idarenin konu ile ilgili açıklamaları, ilgili mevzuat ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirilerek hazırlanan “Tavsiye Karar Önerisi” Kamu Başdenetçisi’ne sunulmuştur.

V. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

A. Hukuka, Hakkaniyete ve İnsan Haklarına Uygunluk Yönünden Değerlendirme

16. Başvuran özetle, Serebral Palsi teşhisi ile %76 oranında engeli bulunduğunu, raporunun ilgili bölümünde “...parmak hareketlerinde ince beceri yokluğu...” ifadelerinin yer aldığını, kalem tutma, çizme, işlem yapma ve yazma gibi ince motor becerisi gerektiren durumlarda akranlarına göre daha yavaş hareket ettiğini, bu durumun, ülkemizde yapılan çeşitli sınavlarda (ÖSYM veya fakülteler tarafından düzenlenen) tanınan sürenin aleyhine olacak şekilde yetersizliğine yol açtığını, ülkemizde yapılan (ÖSYM veya fakülteler tarafından düzenlenen) sınavlarda ek süre ve işaretleyici ihtiyacı bulunduğunu, 8 Mart 2022 tarih ve 31772 sayılı Resmi Gazete’de YÖK tarafından yayımlanan Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik’in 6’ncı maddesinin “Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alanlara ek süre verilir.” şeklinde düzenlendiğini, ancak, 1 Şubat 2024 tarih ve 32447 sayılı Resmi Gazete’de YÖK tarafından yayımlanan Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’in Geçici 2’nci maddesinin “Bu maddenin yayımı tarihinden 2024-2025 eğitim-öğretim yılı başına kadar, yükseköğretime geçişte Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan merkezi sınavlarda bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.” şeklinde düzenlendiğini, bu Yönetmelik değişikliğine istinaden ÖSYM tarafından hazırlanan YKS 2024 Kılavuzunu incelediğinde işaretleyici alabileceğinin fakat ek süreden faydalanamayacağını anlaşıldığını, bu durumu ÖSYM ile yaptığı şifahi görüşmelerle de teyit ettiğini, sağlık raporu dikkate alınarak YKS 2024 (TYT ve AYT) sınavlarında **ek süre kullanabilmesi** için ilgili Kurumlar nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında güvence altına alınan hak arama çabasına destek verilmesini Kurumumuzdan talep etmektedir.

17. Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından gönderilen bilgi ve belgelerde özetle; ██████████’nin 2024-YKS başvuru sürecinde Başkanlıklarına göndermiş olduğu Sağlık Kurulu Raporu ve dilekçesine istinaden; bedensel engel grubunda, işaretleyici yardımı verilerek ve tek kişilik engelli salonunda sınava katılmasının sağlanacağı, adayın sınav uygulamasına ilişkin bilgilerin 2024-YKS Başvuru Kayıt Bilgilerine yansıtıldığı, adayın engel durumu 2024-YKS Kılavuzu uyarınca ek süre verilecek engel grupları içerisinde yer almadığından **adaya ek süre verilmediği**, yükseköğretime geçişte Başkanlıkları tarafından yapılan merkezi sınavlarda engelli bireylere yönelik sınav uygulamalarını düzenleyen, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanarak 8 Mart 2022 tarihli ve 31772 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik’in 6. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alanlara ek süre verilir.” hükmünün, mezkûr Yönetmeliğe 01/02/2024 tarihli ve 32447

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan değişiklikle eklenen geçici 2. maddede yer alan “2024-2025 eğitim-öğretim yılı başına kadar, yükseköğretime geçişte Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan merkezi sınavlarda bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.” hükmü uyarınca **2024-YKS’de uygulanmadığı**, belirtilmiştir.

18. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından gönderilen bilgi ve belgelerde özetle; bugüne kadar **“sadece işaretleyici” yardımı alan bedensel engelli adaylara ÖSYM tarafından ek süre tanınmadığı**, Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik’in 6.maddesinin 1.fikrasıyla sadece işaretleyici yardımı alan engelli adaylara da ek süre hakkı tanındığı, Geçici 2. maddesiyle ise 2024-2025 eğitim-öğretim yılı başına kadar yükseköğretime geçişte ÖSYM tarafından yapılan merkezi sınavlarda Yönetmelik hükümlerinin **uygulanmasının ertelendiği, bu kapsamda, sadece işaretleyici yardımı alan bedensel engelli adaylar için ek süre tanınmasına cevaz veren bir mevzuat bulunmadığı**, belirtilmiştir.

19. 2024 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Kılavuzunun Engelli/Sağlık Sorunu Olan Adaylar Ve Sağlık Durumu/Engel Bilgi Formunun Doldurulması başlıklı 7.11inci maddesinde **Görme Engeli** Olan Adaylar için; *Sınav soru ve süre miktarlarına göre belirlenen ölçüde ek süre verileceği*, **İşitme Engeli** Olan Adaylar için, *Engelli Sağlık Kurulu Raporu/ÇÖZGER ile istenen diğer belgeleri, Merkezimize ulaştıranlara ek süre verileceği*, belirtilmişken, **Bedensel Engeli** Olan Adaylar için detaylı düzenleme yapılarak örneğin CP (Serebral palsi vb.) hastalarından sınavda okuyucu ve işaretleyici yardımı talep eden adaylara, *okuyucu ve işaretleyici yardımı verilir* belirtilirken, zihinsel MR, OSB özgül/özel öğrenme güçlüğü (disleksi, dikkat eksikliği, hiperaktivite vb.) olduğu belirtilen adaylara *okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı verileceği ve Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı talep etmeyenler istedikleri takdirde tekli salonlarda sınava alınacağı ve bu durumdaki adaylardan ÇÖZGER/Engelli Sağlık Kurulu Raporu olan adaylara ise ayrıca ek süre verileceği* belirtilmiştir.

20. Bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin düzenlendiği Anayasada sosyal hukuk devleti, adalet ve eşitlik başta olmak üzere farklı ilkeler doğrultusunda engellilerin de içinde bulunduğu toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik tedbirler içeren özel koruyucu hükümlere yer verilmiştir. Bu bakımdan özellikle sosyal devlet ilkesinin temel niteliği; devletin toplumdaki dezavantajlı gruplar lehine müdahalede bulunması ve bu gruplara dahil bireylere yönelik fırsat eşitliğini sağlayacak şekilde eşitsizlikleri giderici önlemler alması olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Anayasamızda devlet, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmakla; kanun önünde eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla; sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri almakla; bedeni yetersizliği olanların çalışma şartları bakımından özel olarak korunmasıyla yükümlü kılınmaktadır. Bu doğrultuda *Anayasa’da, dezavantajlı gruplar içinde engellilere de yer verilerek engelliler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağı* belirtilmek suretiyle engelliler lehindeki düzenlemeler anayasal güvence altına alınmıştır. Bu doğrultuda Engelliler Hakkında Kanun’da engellilerin haklarını diğer bireylerle eşit kullanabilmesi için ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri ifade eden makul düzenlemelerin yapılması gerektiği bildirilmektedir.

21. Bu bağlamda devletin engelli bireylerin haklarına ilişkin yükümlülükleri sosyal bir hukuk devleti niteliğini haiz olmasıyla bağlantılı olup engelli hakları alanında idarenin işlemlerinin ve mevcut uygulamalarının hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri ile hak arama hürriyeti doğrultusunda yasal düzenlemelerle uyumlu olması gerekmektedir.

22. İnsan Hakları Eylem Planı kapsamında “İnsan hakları alanında farkındalığın üst düzeyde tutulmasıyla, idarede ve toplumda hak ve özgürlüklere ilişkin duyarlılığın sadece kuvvetlenmesi değil, aynı zamanda kalıcı olması amaçlanmaktadır.” hususları belirtilerek engelli haklarını da kapsayıcı şekilde insan haklarına

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

yaklaşım konusunda idarenin farkındalığının üst düzeyde tutulması ve bu farkındalığın kalıcılığı esas alınmıştır. Bu doğrultuda Plan'da insan hakları odaklı yönetim ve uygulama örnekleri teşvik edileceği belirtilmiştir.

23. Tarafı olduğumuz BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin “Giriş” bölümünde “engellilik durumunun, sakatlığı olan kişilerin topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı; çeşitli araç ve yükümlülüklerin varlığına rağmen engelli kişilerin topluma eşit bireyler olarak katılmaları önündeki manilerin halen var olmaya devam ettiği ifade edilmiş, daha yoğun desteğe ihtiyacı olan engelliler dâhil olmak üzere, tüm engellilerin insan haklarının güçlendirilmesi ve korunmasının gerektiği; fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki önemi kabul edilmiştir. Bu kapsamda, Sözleşmede “*engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak için alınacak özel tedbirlerin ayrımcılık olarak nitelendirilemeyeceği*” hükme bağlanmıştır.

24. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile engellilere yönelik hizmetlerin yerine getirilmesinde, engellilere yönelik alınacak kararlarda sosyal politikalar geliştirilmesi ve engellilere yönelik ayrımcılık yapılmaması temel amaç olarak belirlenmiş ve bahse konu Kanun'un Eğitim ve öğretim başlıklı 15inci maddesinde; engellilerin, **özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak**, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, **hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılacağı**, genel eğitim sistemi içinde engellilerin her seviyede eğitim almasını sağlayacak bütünleştirici planlamalara yer verileceği kural altına alınmıştır.

25. Kurumumuza 28/04/2016 tarihinde yapılan *ortopedik engelli olan ve ellerini kullanamayan şikayetçinin ÖSYM tarafından yapılan merkezi sınavlarda kendisiyle aynı grupta yer alan engelli adaylara “ek süre” verilmesi talepli 2016/1863 no.lu başvuru için; Kurumumuzca verilen 28/10/2016 tarihli Tavsiye Kararında;*

25.1. ...*Bu noktada, sorun sınavlarda soru başına düşen ortalama sürenin ne kadar olduğu; diğer bir ifadeyle adayların işlem gerektiren matematik sorularının her birine ortalama ne kadar süre ayırdıkları hususunda düşümlenmektedir. Zira ihtiyaç duyulan ortalama sürenin herhangi bir sağlık sorunu ya da engeli bulunmayan adaylarla sağlık sorunu ya da engeli bulunan adaylar için “eşit” olmadığı; engelli adayların da engel tür ve derecelerine göre soru başına ihtiyaç duydukları sürenin farklılaştığı, uygulamanın bu ihtiyaçlara göre düzenlenmemesi halinde “fırsat eşitliğinin” sağlanamayacağı açıktır.*

25.2. *Bu kapsamda, yıllar içinde yapılan sınavlarda bir matematik sorusuna düşen ortalama sürenin işaretleyici yardımı vasıtasıyla soruları çözen ortopedik engelli bir aday için yeterli olduğu hususunda ÖSYM tarafından yapılmış güncel bir analiz bulunmakta ise, uygulamaya bu tespit üzerinden devam edilmesinde sakınca olmayacağı düşünülmektedir. Ancak; ÖSYM'den alınan bilgi ve belgelerde bu yönde yapılmış bir istatistiki çalışmaya ya da adaylardan alınan geri dönüşler sonrasında yapılmış herhangi bir saptamaya yer verilmediği görülmüştür. Şu halde; ÖSYM tarafından gerçekleştirilen sınavlarda adayların engel tür ve oranına göre mekan, araç-gereç, okuyucu-işaretleyici desteği, ek puan ve ek süre vb. tedbirler alınmasına rağmen; ortopedik engelli adayların gerek diğer engelli adaylarla gerekse çoğu sınavda milyonlarca adayla hep birlikte yarıştıkları hususu göz önüne alındığında “ellerini kullanamayan ortopedik engelli adaylara ek süre verilmemesi yönündeki uygulamanın” adaylar arasında “fırsat eşitliğinin sağlanmasının” önünde engel teşkil ettiği; dolayısıyla bu adaylar için idarece gerekli*

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

tedbirlerin yeterli ölçüde alındığı yönünde kesin bir tespit yapılmasının mümkün olmadığı; bu yönden şikâyetçinin talebinin yerinde olduğu değerlendirilmiştir.

25.3. Yukarıda yer verilen açıklamalar, başvuruçunun iddiaları, idarelerin konu ile ilgili açıklamaları, mevzuat ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; eğitime ve istihdama erişimde eşitliğin sağlanması adına ayrımcılığın yasaklanmasıyla birlikte, dezavantajlı gruplardan olan kişilerin eğitime ve istihdama fiilen erişebilmelerine yönelik bazı özel tedbirlerin alınmasının öngörüldüğü, engellilerin eğitim ve istihdam hakkı hususunda, diğer engelli bireylerle ve engelli olmayan bireylerle eşit eğitim ve yaşam fırsatlarından yararlanmalarına dair yasal, idari ve eğitsel düzenlemelerin yapılmasının zorunlu kılındığı, bu durumda, **engelli öğrencilerin, girdiği merkezi sınavlarda eşit şartlarda yarışabilmesinin sağlanması ve bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılmasının idareye yüklenmiş anayasal bir görev olduğu;** Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası mevzuatla da "engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanacağı" hükmü altına alındığı ancak EKPSS haricindeki merkezi sınavlar için adayların ihtiyaçlarının tespiti için Bilim Kurulu oluşturulmadığı, bu hususta EKPSS için oluşturulan Bilim Kurulunun da görüşüne başvurulmadığı yönündeki tespitimize ilaveten; şikâyetçi konu düzenlemenin ellerini kullanamayan ortopedik engellilerin diğer adaylarla eşit bir şekilde yarışabilmelerinin önünde engel teşkil ettiği; mevcut uygulamanın bu gruptaki adayların yeterliliklerinin doğru bir şekilde ölçülmesinde "makul" bir düzenleme olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığı, bu kapsamda şikâyetçinin talebinin yerinde olduğu değerlendirilerek; ÖSYM tarafından engelli adayların geri bildirimlerine ve gerekmesi halinde yeniden Bilim Kurulunun görüşüne başvurmak suretiyle talebin değerlendirilmesi ve yapılacak değerlendirme sonucunda ellerini kullanamayan ortopedik engelli adaylar için belirlenecek makul düzeyde ek sürenin EKPSS ve diğer merkezi sınav kılavuzlarında yer alması için gerekli düzenlemelerin yapılması yönünde tavsiye kararı verilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır." hususları belirtilmiştir.

26. Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığının 08/12/2016 tarih ve [REDACTED]-[REDACTED]-[REDACTED] sayılı cevabi yazısında ise; "...Tavsiye Kararı doğrultusunda;

- Başkanlığımız bünyesinde EKPSS dışında Merkezimizin yaptığı diğer sınavları da kapsayacak şekilde, engelli/sağlık sorunu olan adayların ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik sivil toplum kuruluşları ve ilgili Bakanlıklarla görüşmeler sürmekte ve altyapı hazırlıkları devam etmekte olup, bu anlamda engelli adaylarımızın mağduriyetlerinin önlenmesi amacı ile yeni bir Bilim Kurulu oluşturulması düşünülmektedir.
- Oluşturulacak olan Bilim Kurulunun görüş ve önerileri doğrultusunda ayrıca engelli/sağlık sorunu olan adaylarımızın talepleri ve geri bildirimleri dikkate alınarak bedensel engelli adaylardan ellerini kullanamayanlara ek süre verilip/verilmeyeceği, verilmesi durumunda söz konusu sürenin ne kadar olacağı değerlendirilecektir.
- EKPSS/KURA Başvuru Kılavuzunda yer alan 'genel engellilerden ortopedik engellilerin ellerini kullanmakla zorluk çekenlere işaretleyici yardımı verecek görevli atanmasına ancak, bunun için ek süre verilmemesine,' ifadesinin çıkartılması konusu EKPSS Bilim Kurulunda değerlendirilecektir.
- EKPSS Bilim Kurulunda ve Başkanlığımız tarafından yapılan ve engelli adayların da katıldığı tüm merkezi sınavlar için ayrıca oluşturulacak Bilim Kurulunda alınan kararlar kılavuzlara yansıtılacak olup; kamuoyu ile paylaşılacaktır." ifade edildiği tespit edilmiştir.

27. Somut olay kapsamında bakıldığında, başvuranın Serebral Palsi teşhisi ile %76 oranında engeli bulunduğunu, raporunun ilgili bölümünde "...parmak hareketlerinde ince beceri yokluğu..." ifadelerinin yer aldığını, kalem tutma, çizme, işlem yapma ve yazma gibi ince motor becerisi gerektiren durumlarda

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

akranlarına göre daha yavaş hareket ettiğini, ÖSYM tarafından hazırlanan YKS 2024 Kılavuzunu incelediğinde işaretleyici alabileceğini fakat ek süreden faydalanamayacağını anladığını belirterek YKS 2024 (TYT ve AYT) sınavlarında kendisine ek süre verilmesi talebinin, İlgili İdaresince 8 Mart 2022 tarihli ve 31772 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik’in 6. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alanlara ek süre verilir.” hükmünün, mezkûr Yönetmeliğe 01/02/2024 tarihli ve 32447 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan değişiklikle eklenen geçici 2. maddede yer alan “2024-2025 eğitim-öğretim yılı başına kadar, yükseköğretime geçişte Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan merkezi sınavlarda bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.” hükmü uyarınca 2024-YKS’de uygulanmadığı, gerekçesiyle reddedildiği tespit edilmiştir.

28. Bu kapsamda şikayet başvurusunun bedensel engeli bulunan okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alan bireylere ek süre verilip verilemeyeceğinde değil ancak **ek sürenin ne zaman/hangi tarihten sonra verilebileceğinde** düğümlendiği görülmektedir. Zira bahse konu Yönetmeliğin 6ncı maddesinde *Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alanlara ek süre verileceği* belirtilmişken 2022 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren Yönetmeliğe, 2024 yılında getirilen geçiş hükmü ile ek sürenin 2025 yılında verileceği belirtilmiştir.

29. İdarenin, okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alanlara ek süre verme hakkını getirdiği yönetmelik hükmünü, 2025 yılından itibaren kullanacağını belirtme nedeninin, bu yönde çalışma ve hazırlık yapma ihtiyacı dolayısıyla olduğu anlaşılmaktadır. Ancak hâlihazırda bu durumda olan kişilere sınavda işaretleme yapması ya da okuma yapması için personel istihdamı sağlayan idarenin, ek süre tanıma noktasında fazladan personel ihtiyacı ya da bundan farklı fiziki bir ihtiyacı bulunmadığı değerlendirilmiştir. Kişilere yalnızca fazladan süre verilmesi planlamasının 2024 YKS sınavına kadar yapılabileceği anlaşılmaktadır. Bu nedenle idare, 2025 yılında uygulamaya başlayacağını belirttiği ek süre yardımını, bir an önce hayata geçirdiği takdirde bu yıl sınava girecek adaylar için hak kaybına yol açmamış olacaktır.

30. 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında Kanunun, Temel ilkeler başlıklı 7nci maddesinde; sınav, ölçme, değerlendirme ve yerleştirme işlemlerinin, güvenilirlik, gizlilik, tarafsızlık, bilimsellik ilkeleri çerçevesinde ve **adaylara fırsat eşitliği sağlayacak biçimde yapılacağı** hükmü yer almaktadır. Sağlıklı bir bireyin sınavdaki süre yönetiminin/kullanımının engelli bir bireyin sınavdaki süre yönetimi/kullanımı ile bir olamayacağı kuşkusuzdur.

31. Bununla birlikte, BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nin; 5 inci maddesinin; 4 üncü fıkrasında **engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirlerin** ayrımcılık olarak nitelendirilemeyeceği belirtilmiş, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunun 15inci maddesinde ise; **Engellilerin, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak**, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılması gerektiği ve **genel eğitim sistemi içinde engellilerin her seviyede eğitim almasını sağlayacak bütünleştirici planlamalara** yer verilmesi gerektiği kural altına alınmıştır.

32. Yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri ve açıklamalar çerçevesinde; başvuranın Serebral Palsi teşhisi ile %76 oranında engeli bulunup parmak hareketlerinde ince beceri yokluğu sebebiyle YKS 2024 (TYT ve AYT) sınavlarında ek süre kullanabilmesi talebinin engelli bireylerin her seviyede eğitim almasını sağlayacak bütünleştirici planlamalara yer verilmesi, sınavların adaylara fırsat eşitliği sağlayacak biçimde yapılması gibi engellilerin dezavantajlı konumunun iyileştirilmesine yönelik getirilmiş olan düzenlemelerin

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

getiriliş amacına, sistematığıne ve hakkaniyete uygun şekilde İlgili idaresince karşılanması gerektiğı diğeri bir ifadeyle başvurana 2025 yılında zaten verilecek olan ek sürenin, başvuranın bir yıl sene kaybına uğramadan 2024 yılında verilmesi gerektiğı düşünülmektedir.

A. İyi Yönetim İlkeleri Yönünden Değerlendirme

33. 28/03/2013 tarihli ve 28601 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Denetçiliğı Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğın 6 ncı maddesinde iyi yönetim ilkelerine yer verilmiş olup; idare tarafından, Kurumumuzca talep edilen bilgi ve belgeler süresi içinde gönderildiğinden “kararın geciktirilmeksizin bildirilmesi” ilkesine uygun hareket edildiğı; ancak, başvuranın talebini reddederken bu işlem karşısında hangi sürede hangi mercilere başvurabileceğinin gösterilmemiş olması sebebiyle “karara karşı başvuru yollarının gösterilmesi” ilkesine uyulmadığı tespit edilmiş olup, idareden bundan böyle bu ilkeye de uyması beklenmektedir.

VI. HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN AÇIKLAMA

34. 14/06/2012 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliğı Kurumu Kanununun 21 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, bu Tavsiye Kararının idareye tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde idare tarafından herhangi bir eylem ya da işlem tesis edilmezse (varsa) dava açma süresinden kalan süre işlemeye devam edecek olup, Ankara İdare Mahkemelerinde yargı yolu açıktır.

VII. KARAR

Açıklanan gerekçelerle **BAŞVURUNUN KABULÜ** ile;

Engelli bireylerin her seviyede eğitim almasını sağlayacak bütünleştirici planlamalara yer verilmesi, sınavların adaylara fırsat eşitliğı sağlayacak biçimde yapılması gibi engellilerin dezavantajlı konumunun iyileştirilmesine yönelik getirilmiş olan düzenlemelerin getiriliş amacına, sistematığıne ve hakkaniyete uygun şekilde Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik'in “Ek süre yardımı” başlıklı 6'ncı maddesiyle getirilen “Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alanlara ek süre verilir.” hükmünün, YKS 2024 sınavından itibaren uygulanmaya başlanması hususunda **ÖLÇME, SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ BAŞKANLIĞINA TAVSİYEDE BULUNULMASINA,**

6328 sayılı Kamu Denetçiliğı Kurumu Kanununun 20'nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, bu karar üzerine tesis edilecek işlemin otuz gün içinde Kurumumuza bildirilmesinin zorunlu olduğuna,

Kararın başvurana ve **Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığına** tebliğine,

Türkiye Cumhuriyeti Kamu Başdenetçisi'nce karar verildi.

Şeref MALKOÇ
Kamu Başdenetçisi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.